

Titlul, conceput din perspectivă publicistică, adică merit să atragă, nu vrea să spună că există vreo *dilemă* Eminescu. De fapt, e vorba de „săptămânalul de tranziție” *Dilema*, nr. 265, 27 februarie - 5 martie 1998, 16 pagini, 1500 lei, director fondator: Andrei Pleșu, care, pe prima pagină, are scris EMINESCU, iar dedesubt o bancnotă de 1000 de lei cu chipul poetului. Ziarul de odinioară, pe care îl am în mână acum, e îngălbenit la propriu și mi se pare firesc să fie așa, fiindcă e tocmai din mileniul trecut. L-am frunzărit din nou, tescuind în minte principiul aceluia istoric latin, care, scriind despre evenimente, își propunea să se raporteze la ele *sine ira et studio*.

Acest număr din *Dilema* a stârnit destule pasiuni și controverse, deși toate „studiile”, până la urmă, conțin o constantă, o idee corectă – cred – și anume că de vreo sută de ani spiritul critic s-a tulburat în fața mitizării lui Mihai Eminescu, că poetul a devenit „model absolut”, că e, pentru cei mai mulți, indiscutabil, un fel de zeităte, altfel spus, „cel mai”... Echilibrat, Nicolae Manolescu afirmă, printre altele, că școala trebuie să-l fi îndepărtat pe poet de „acea lectură spontană și individuală”, ceea ce ar putea fi adevărat dacă ne gândim la modul de comportament al unor profesori. Nu mă pot opri, însă, de a observa că manualele ultimelor două decenii sunt supervizate de universitari, care ar fi putut schimba ceva dacă ar fi citit aceste manuale devenite mult prea devreme o afacere, schimbând, alegând mai bine textele și propunând cerințe din sfera socratică, iar nu „livrarea” de pre-judecăți. Și asta pentru a mai tempera elanul idolatru al unora dintre „făcătorii” de manuale. Nu-mi dau seama cum rezolvă grecii problema cu Homer, Sofocle etc., italienii cu Dante, englezii cu Shakespeare, spaniolii cu Cervantes etc. Interesantă pare ideea criticului care propune o despărțire periodică de Eminescu (și, inclusiv, de alți scriitori, extind eu) „dacă dorim să-l regăsim”. Asta îmi amintește de un personaj al povestirii „Congresul”, din *Cartea de nisip* a lui Borges, care, după ce a adunat un număr mare de cărți importante, le-a dat foc, ideea lui fiind că Biblioteca din Alexandria trebuie, periodic, incendiată.

Am simțit, însă, că de la atacul (corect) asupra idolatriilor, care au făcut un serviciu receptării poetului, s-a trecut, uneori cu discreție, alteori

Dan PETRUȘCĂ

Dilema Eminescu

direct, la atacul asupra lui Eminescu, cel deloc vinovat de situația în care se află posteritatea sa. Omul care a construit acest număr al *Dilemei*, adică C. P. – B. (nu mă mai uit în caseta redacțională ca să-l identific), spunea că Eminescu a devenit mai viu în momentul în care a fost pus, în sfârșit, în discuție. Idee adevărată. El își amintește de o întâmplare din viața sa, ultimul an de liceu, probabil, când o profesoară de română, care i-a propus să-l mediteze (de obicei, elevul solicită, iar profesorul acceptă sau nu), a fixat ierarhiile în poezia românească, din care se vede că Eminescu era, pentru profă, în vârf și „indiscutabil”. Mi-am amintit în schimb de câțiva prieteni de demult (și de mine chiar), care au intrat la facultate fără pregătire/meditații. Își identificaseră de mult „pasiunea” pentru o știință și învățau/citeau pe rupte. Meditațiile nu prea erau la modă.

Nu mă împac, totuși, cu *ura* lui Răzvan Rădulescu, scriitor, împotriva lui Eminescu, identificabilă în finalul studiului său, pentru posteritatea poetului, *ură* care s-ar putea să aibă la origine o invidie neconștientizată (folosind, după puterile mele, psihanaliza), posteritate pe care nu cred că Eminescu și-a dorit-o așa, după cum eul liric mărturisește în primele două *Scrisori*. Și, vorba lui Fernando Savater (*Cele zece porunci în secolul XXI*, Buc., RAO, 2008, p.164), invidiezi pe cineva pentru ceea ce nu ai, ori nu ai îndeajuns. În cazul acesta, probabil, e vorba de talent, de bunul-simț de a lăsa pe altul în pace și de a face tu bine ce crezi că ești în stare să faci. E dreptul lui să nu-i placă creația eminesciană. Și T. O. Bobe, scriitor așisderea, are aceeași atitudine, corectă la origine, de altfel, susținând că Eminescu este produsul mitizării; ba chiar al unui „proiect religios”, atunci când pornește discuția de la statuia poetului din fața Ateneului Român, care ni-l înfățișează pe Eminescu dezbrăcat, asemenea lui Hristos, înfățișare penibilă, după opinia sa. Nu lipsesc din acest proiect Ioan Botezătorul (V. Alecsandri), Petru (T. Maiorescu), care i-ar fi întemeiat „biserica”, Iuda (Al. Macedonski), Maria Magdalena (Veronica Micle) și Pavel (G. Călinescu).

Iubitor „normal” al lui Eminescu, pe care nu l-am citit „tehnic” în adolescență (și, uneori, mă străduiesc și astăzi), mă bucur de el așa cum mă bucur și de alții, mai vechi sau mai noi, de la noi și de aiurea, considerând adevărată ideea maioreșciană, din *Direcția nouă* (1872), pe când criticul nu avea la dispoziție decât puține texte eminesciene, că poetul în discuție avea „farmecul limbajului, semnul celor aleși”. Să ofer, acum, exemplul unor fragmente care ar pune în evidență „armonia” eminesciană ce l-a bucurat pe adolescentul (cultivat) Alexandru Paleologu, într-o mărturisire din același număr al *Dilemei*? Nu cred că e necesar. Sau să aruncăm la coș *Opera lui Mihai Eminescu* a lui G. Călinescu? Mă gândesc la faptul că tot putem selecta câte ceva din aceasta. De exemplu, secvențe în care criticul n-a înțeles un text eminescian sau l-a exaltat prea mult pe poet, toate i-ar oferi prilejul lui T. O. Bobe să scrie studii întru luminarea chestiunilor. Eminescu, dar și ceilalți scriitori români, trebuie mereu recitiți și comentați tocmai pentru reînprospătarea unei atitudini.

Este interesant studiul lui Mircea Cătărescu, *Fapte* (care însumează mărturisiri ale unor contemporani despre aspectul fizic al lui Eminescu), pentru că cel care scrie tinde să fie impersonal și are acribia omului de știință. Imaginea fizică a lui Eminescu, anamneza bolilor sale distrug definitiv imaginea cu care ne-am obișnuit. *Mutatis, mutandis*, nu pot să nu zâmbesc amintindu-mi de prima impresie pe care mi-a lăsat-o chipul lui Mircea Cătărescu, când l-am văzut la televizor: cărare pe mijloc, o mustăcioară fină, îngrijită, o vorbire mai mult din vârful buzelor, cum se zice, gesturi delicate, civilizate, un aer efeminat, un discurs impecabil etc., toate acestea îmi induceau imagini din filme vechi franțuzești cu muschetari... O astfel de imagine apare brusc și se construiește în imaginarul care conține un fond oarecare al memoriei. Ea, imaginea, nu are și nu trebuie să aibă legătura cu opera unui scriitor. E evident, de asemenea, că un scriitor nu este „genial” în toate operele sale. Există o diferență valorică între „Somnoroase păsărele” și „Scrisoarea I”, de exemplu. La fel, probabil, între *Levantul* și „Poema chiuvetei”, ultima fiind într-un manual de română de-a

XII-a, iar unii profesori fac „diseccții” pentru a susține, între altele, caracteristicile postmodernismului. Imaginea, contrafăcută de imaginarul meu, a lui Mircea Cătărescu nu e congruentă cu aceea a lui Eminescu, negricios, pârșos etc., din articolul său. Tot din acest articol ar putea reține amintitul Răzvan Rădulescu demonstrația impecabilă din care rezultă firesc faptul că Eminescu nu a fost luetic.

Mai sunt și alte articole vizându-l pe Eminescu, însă mă voi opri doar asupra interviului luat de Tita Chiper lui Alexandru Paleologu, de pe ultima pagină a *Dilemei*. „Ultimul boier” își amintește că s-a entuziasmat de Eminescu, în adolescență, abia după ce i-a citit pe Baudelaire, Verlaine, Mallarmé etc. Paleologu afirma că atunci a simțit că Eminescu suporta foarte bine proba comparației cu „cei mari”, că a descoperit la poetul român „acustica gândirii” poetice. E, probabil, adevărat. De asemenea, „ultimul boier” era un om cu educație, franceza se vorbea din familie, iar biblioteca trebuie să fi fost enormă și selectă. Bunicul, Mihai Paleologu, cu doi ani mai mare decât Eminescu, fusese director al ziarului *Timpul*. Parcă înclin să mă subordonez amintirii familiei Paleologu, din care aflăm că bunicul îl invita adesea pe Eminescu la niște „soarele”, acasă, unde „invitații veneau obligatoriu în frac și în rochie de seară, unde se dansa, se făcea conversație, iar poetul nu se deosebea cu nimic de ceilalți, purta cu eleganță hainele de gală, era un bun valsator, făcea curte cucoanelor, știa să participe la o discuție amuzantă, mondenă și frivolă”. Nu i se potrivește lui Eminescu, zice interviuatul, imaginea continuă de poet trist, mizer și la limita subzistenței. Avea bani, însă, când se „înfierbânta pentru o doamnă (de exemplu, Cleopatra Poenaru-Lecca), făcea „cheltuieli nebunești”, cumpărând toate violetele de Parma din florăriile din București, pe care i le trimitea acesteia cu trăsura...

Îmi asum, ca român și iubitor de literatură, și imagini mai degradate de boală ale lui Eminescu. Să-l citim și să-l recitim, de să-i iasă fulgii. Iar dacă nu ne place, să nu-l citim. Și pe ceilalți scriitori români, de asemenea. Consumator de literatură fiind, mă interesează mai mult ideea că orice creator, dincolo de orgoliul său, este cel care dăruiește și ne dăruiește. Opera lor – mai bună, mai rea – este un dar. Să ne bucurăm, așadar. Iar pe oamenii care au fost să-i lăsăm să se odihnească.

• Aurel Stanciu - Fereastră XXII